

บทสรุป

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ตลอดช่วงสมัยการบริหารประเทศของรัฐบาลจอมพล ป.

พิบูลสงคราม (พ.ศ. 2481-2487) กล่าวได้ว่าเป็นการรับนโยบายการจัดการศึกษาผู้ใหญ่จากรัฐบาลพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา มาดำเนินการจัดให้เป็นทางการและแพร่หลาย นโยบายการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของรัฐบาลพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนามุ่งหมายในการจัด 2 ประการ คือ เพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ และเพื่อให้ประชาชนรู้จักหน้าที่พลเมือง จุดมุ่งหมายทั้ง 2 ประการดังกล่าวกำหนดขึ้นจากพื้นฐานที่รัฐบาลพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาต้องการให้การศึกษายุใหญ่เป็นเครื่องมือส่งเสริมระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ที่คณะราษฎรได้สถาปนาขึ้นให้ดำรงอยู่และพัฒนาก้าวหน้าเป็นสำคัญ

เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นบริหารประเทศและดำเนินงานจัดการศึกษายุใหญ่ จุดมุ่งหมายในการดำเนินงานจัดการศึกษายุใหญ่ที่รัฐบาลพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาได้วางไว้แต่เดิม คือ เพื่อให้ประชาชนรู้หนังสือและรู้จักหน้าที่พลเมือง ได้ขยายขอบเขตเพิ่มขึ้นอีก 2 ประการ คือ เพื่อส่งเสริมให้พลเมืองรู้จักการอาชีพเบื้องต้น และส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ

การขยายขอบเขตของจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานจัดการศึกษายุใหญ่ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ดังกล่าว เป็นเพราะรัฐบาลมีความต้องการที่จะใช้การศึกษายุใหญ่เป็นเครื่องมือรองรับนโยบายของรัฐในขณะนั้น คือ นโยบายสร้างชาติ ที่เน้นการพัฒนากิจกรรมทุกด้านของรัฐ ดังเช่น การพัฒนาเศรษฐกิจแบบชาตินิยมที่เน้นการพึ่งพาตนเอง การดำเนินนโยบายทางด้านวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของพลเมืองในเรื่องการแต่งกาย การกินอยู่ มารยาทในสังคม และภาษา เป็นต้น ในส่วนของนโยบายสร้างชาติเกี่ยวกับเศรษฐกิจ รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามได้ใช้การศึกษายุใหญ่เป็นเครื่องมือปลุกฝังความคิดให้พลเมืองประกอบอาชีพ ส่วนนโยบายสร้างชาติทางด้านวัฒนธรรมนั้น การศึกษายุใหญ่เป็นเครื่องมือในการปลุกฝังให้พลเมืองมีความนิยมในนโยบายของรัฐและปฏิบัติตาม ประการสำคัญซึ่งเกี่ยวกับนโยบายทางด้านวัฒนธรรม คือ การศึกษายุใหญ่มิมีบทบาทในการเผยแพร่หลักของการใช้

ตัวอักษรไทยที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ให้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลาย อันเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่การรวมชนเชื้อชาติไทยให้ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยใช้ภาษา เป็น เครื่องมือ

นอกจากนี้ การดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังมีลักษณะของการจัดการดำเนินงานที่ผันแปรไปตามสภาพการณ์ของบ้านเมือง กล่าวคือ เมื่อไทยได้รับดินแดนคืนจากฝรั่งเศสในกรณีพิพาทอินโดจีน รัฐบาลก็จัดให้มีการศึกษาผู้ใหญ่ในดินแดนเหล่านั้นโดยทันที และเมื่อรัฐบาลได้เปลี่ยนแปลงหลักการใช้ตัวอักษรใหม่ รัฐบาลก็ออกคำสั่งให้คณะกรรมการจังหวัดทุกจังหวัดจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้คนต่างด้าว เพื่อเป็นการส่งเสริมระเบียบการใช้ตัวอักษรไทยแบบใหม่ให้แพร่หลาย ซึ่งในการนี้รัฐบาลได้เร่งรัดให้พลเมืองไทยรู้หนังสือภายในระยะเวลาที่รัฐบาลกำหนด เพื่อเป็นการส่งเสริมนโยบายวัฒนธรรมทางด้านภาษาที่ได้มีการปรับปรุงหลักการใช้ตัวอักษรไทยใหม่เช่นเดียวกัน

อย่างไรก็ดี แม้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม จะมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อให้ เป็น เครื่องมือรองรับนโยบายของรัฐ โดยเฉพาะนโยบายทางด้านวัฒนธรรม เป็นสำคัญก็ตาม แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็ยังคงสืบทอดปฏิบัติตามนโยบายการจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่รัฐบาลพัน เอกพระยาพลพลพยุหเสนาได้วางจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานไว้แต่เดิม คือ จัดให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้ และรู้จักหน้าที่พลเมือง กล่าวคือ ในส่วนของจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อให้ประชาชนอ่านออกเขียนได้นั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้ตระหนักในความสำคัญเป็นอย่างดี ทั้งนี้ เพราะการรู้หนังสือย่อม เป็น เครื่องมือประการหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนมีคุณภาพและนำพาชาติไปสู่ความเจริญ ส่วนจุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาผู้ใหญ่เพื่อให้พลเมืองรู้จักหน้าที่พลเมืองนั้น รัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ก็ยังคงดำเนินการ แม้จะไม่เด่นชัดเท่ากับการที่รัฐบาลสนับสนุนให้การศึกษาผู้ใหญ่เน้นการส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมก็ตาม พิจารณาจากการจัดการเรียนการสอนของการศึกษาผู้ใหญ่ที่รัฐบาลยังคงให้ความรู้แก่พลเมืองในเรื่องระบอบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ และการสอนให้รู้จักหน้าที่พลเมืองดี การดำเนินงานเช่นนี้ จึงถือได้ว่ารัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ยังคงสนับสนุนการปกครองแบบรัฐธรรมนูญให้ดำรงอยู่

ในการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม มีหน่วยงานเฉพาะ คือ กองการศึกษาผู้ใหญ่ สังกัดสำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่เป็นหน่วยงานที่

รณรงค์จัดการศึกษาผู้ใหญ่และคอยประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้งของราชการและเอกชน โดยมีนายบุญช่วย สมพงษ์ ตำแหน่งหัวหน้ากองการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ให้ประสานและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ประการสำคัญให้ตรงกับความต้องการของผู้นำ คือ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ผู้ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงสมัยนั้น ทั้งนี้ เพราะจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ตระหนักในความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ว่า เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้นโยบายของรัฐคือ นโยบายสร้างชาติบรรลุจุดมุ่งหมาย

ดังนั้นจากการศึกษาจึงพบว่า การดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำเนินการในช่วง พ.ศ. 2481-2487 อย่างแพร่หลายทั่วทุกจังหวัดของประเทศ รวมทั้งดินแดนในเขตอินโดจีนที่ได้รับคืนมาและจัดให้แก่คนต่างด้าว นั้น มีความสัมพันธ์กับนโยบายสร้างชาติ อันเป็นนโยบายหลักที่รัฐบาลใช้บริหารประเทศ รัฐบาลสามารถเผยแพร่นโยบายสร้างชาติโดยใช้การศึกษาผู้ใหญ่เป็นเครื่องมือปลูกฝังให้พลเมืองนิยมและปฏิบัติตาม ในขั้นของการสอนให้รู้หนังสือและให้ความรู้ ตลอดจนปลูกฝังความคิดในสิ่งทีรัฐบาลต้องการควบคู่กันไป พิจารณาจากนโยบายของรัฐ หลักสูตร เนื้อหาแบบเรียน การสอนของครู และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ประการสำคัญการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ในช่วงสมัยนี้ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจและความมั่นคงของอำนาจในตัวจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดังจะเห็นว่า เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม พ้นอำนาจจากการเป็นผู้นำในการบริหารประเทศแล้ว มีการยกเลิกระราชกำหนดส่งเสริมการรู้หนังสือและยุติการรณรงค์เพื่อให้พลเมืองรู้หนังสือในทันที เนื่องจากการศึกษาผู้ใหญ่ได้ถูกมองว่าเป็นนโยบายหนึ่งในบรรดานโยบายอื่น ๆ ที่รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำเนินการในลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศในขณะนั้น นอกจากนี้ยังเป็นนโยบายที่มีลักษณะการสั่งงานเชิงบังคับโดยรัฐบาลภายใต้การนำของจอมพล ป.พิบูลสงคราม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่จะมีลักษณะของการบังคับ แต่ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้ขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่พลเมืองอย่างเต็มที่ ทำให้อุดมคติทางการศึกษาของพลเมืองเปลี่ยนไปได้ในระดับหนึ่ง จะเห็นได้

จากการที่มีพลเมืองแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เกี่ยวกับการจัดการศึกษาผู้ใหญ่สะท้อนกลับมา ในเรื่องของผลที่ได้รับจากการรู้หนังสือว่า ". . . เมื่อรู้หนังสือแล้ว รู้สึกว่าหนังสือมี ประโยชน์มาก และจำเป็นที่สุดที่ทุกคนควรรู้ . . ." (กะชวงสิกสาธิการ 2486: 40)

". . . เมื่อรู้หนังสือแล้วรู้สึกว่าตัวฉลาดขึ้น และรู้สึกภูมิใจในตัวว่า จะหาวิธีอบรมตนให้เป็น พลเมืองดีของชาติได้ดี และสะดวกในการประกอบอาชีพ ตลอดจนการติดต่อกับทางราชการ ทุกอย่าง . . ." (กะชวงสิกสาธิการ 2485: 66) นอกจากนี้ยังมีตัวอย่างของการ แสดงความคิดเห็นจากพลเมืองที่อยู่ในจังหวัดพระตะบอง ดินแดนที่ไทยได้กลับคืนมาด้วย ดังเช่น ". . . การศึกษาผู้ใหญ่ได้ให้แสงสว่างแก่พวกฉัน เป็นหย่างดีมาก ช่วยทำให้พวกฉัน สามารถพูดกับคนไทยรู้เรื่อง สามารถติดต่อกับราชการและทำการงานแทบทุกหย่างได้ผลดี" (กะชวงสิกสาธิการ 2491: 153) ความคิดเห็นดังกล่าว แม้ว่าจะมาจากพลเมือง เป็นส่วนน้อย และได้ผ่านการตรวจสอบโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล เพื่อนำเสนอให้แพร่หลาย แต่อย่างน้อยที่สุด ความคิดเห็นที่ได้ตอบกลับมาจากพลเมืองที่เข้ารับการศึกษานในโรงเรียนผู้ใหญ่นี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าพลเมืองได้รับการยกระดับชีวิตทางด้านการศึกษาแล้ว ยังแสดงให้เห็นว่าช่วงเวลา that รัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ดำเนินงานจัดการศึกษาผู้ใหญ่ นั้น รัฐบาล สามารถปลุกฝังในสิ่งที่รัฐบาลต้องการให้แก่พลเมืองในชาติได้ในระดับหนึ่งเช่นกัน

ดังนั้น การดำเนินงานของรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในการเผยแพร่นโยบาย สร้างชาติโดยใช้การศึกษาผู้ใหญ่เป็น เครื่องมือปลุกฝังให้พลเมืองยอมรับและปฏิบัติตามนั้น กล่าวได้ว่า รัฐบาลมีความตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาผู้ใหญ่ว่ามีความจำเป็นต่อชาติใน ภาวะที่ชาติมีความเปลี่ยนแปลงในระดับที่สูงมาก (ดูบทที่ 4) เนื่องจากรัฐบาลย่อมรู้ดีว่า หากรัฐบาลจัดการศึกษาให้แก่พลเมือง เป็นส่วนใหญ่ของประเทศที่ไม่รู้หนังสือแล้ว ระบบการศึกษา ที่รัฐควบคุมนั้นต้องมีส่วนส่งเสริมและรองรับในกิจกรรมทุกด้านที่รัฐต้องการ ดังจะ เห็นจาก คำอธิบายในส่วนของความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาผู้ใหญ่และนโยบายสร้างชาติ ที่แสดงให้เห็นว่าการศึกษาผู้ใหญ่มีบทบาทและมีความสัมพันธ์เพียงไรกับนโยบายสร้างชาติ (ดูบทที่ 5)